

Índex

Advertiment previ de l'autor.....	5
Exili	7
Reclusió.....	15
<i>Elena</i>	19
La por s'imposa	23
El rossinyol.....	41
Incursions per l'espai exterior	45
La senyora Isabel	55
Que no manqui la gresca	63
L'hàbitat i les seves circumstancials residents.....	71
Les lleis del temps.....	99
Primeres experiències d'adolescent.....	115
La pràctica constant de la mentida.....	129
Una amistat frustrada	133
Tot flueix.....	139
Gairebé un alliberament	153
Darreres pinzellades.....	159
Epíleg.....	165

Exili

La primavera del 1948 va arribar com si res, com si no passés res, tantes coses que van passar i ens van passar... Jo només tenia un any i ja fugia amb la meva mare i la meva àvia de la ciutat de Màlaga en la coberta d'un vaixell cap a Barcelona. Barcelona, una ciutat llunyana, estranya, desconeguda, on potser hi hauria possibilitats.

La precària cèl·lula familiar on vaig néixer s'aguantava de miracle. La mare de la meva mare, l'àvia María, que vivia en una caseta modesta feta de fang i canyissar, era qui amb les seves ajudes regulars i escassos recursos, pretenia sostenir cossos i reforçar lligams. Però tot era inútil davant el comportament salvatge, brutal, egoista i cruel de Joaquín, el meu pare.

Diuen que la violència engendra violència, però en el nostre cas la violència del pare ens generava un gran temor. I va ser aquest temor el que va desencadenar la nostra fugida d'amagat cap al desconegut, potser cap al mannà, o potser cap al no-res, el cas era fugir d'ell.

Però tot just arribades a Barcelona, a l'angoixa de la fugida s'hi va afegir l'angoixa de la incertesa davant la gran ciutat, on no coneixíem ningú ni sabíem què havíem de fer ni on anar.

Vam anar a parar en una pensió de mala mort, on ens van fiar. I la mare i l'àvia, disposades a viure i a tirar endavant com fos, es van oferir per fer feines per les cases tot deixant-me a mi de penyora a qui pogués cuidar-me.

El primer record que en tinc és d'una guarderia infantil del carrer Princesa. Inacabables jornades asseguda en una cadira amb un

orinal... Ferums característiques... Sensació d'humitat persistent en una habitació fosca... I plors i gemecs feridors d'una colla de marrecs, tristos com jo.

La guarderia era gratuïta, en tot cas cal agrair el seu servei, però al cap de poc la mare me'n va treure. Mai no he entès per què. Va fer moltes gestions per col·locar-me en un altre lloc, però no se'n va sortir. Fins que les urgències se'ns van tirar al damunt i vam haver d'improvisar desesperadament.

L'àvia i jo al davant, amb la mare en segon terme per evitar-li possibles riscos pel fet de ser una dona jove, passàvem una vegada i una altra de captar almoïna pel carrer a oferir els nostres serveis per les cases, porta per porta.

Finalment, després de molts intents fracassats, una senyora pintora francesa afincada a Sarrià va acceptar l'ofertament de l'àvia de rentar-li la roba, i va acceptar també sense arrufar el nas que jo m'estigués per allà, tot i que ja es veu l'ajuda que li podia oferir.

No va trigar a mostrar-nos la seva cordialitat convidant-nos a tot el que cuinava. Fins i tot em va utilitzar com a model d'algun dels seus quadres. Encara em recordo a mi mateixa amb un gatet a la falda i la suau escalfor que em produïa, mentre ella ens pintava.

Però un dia la senyora va tornar al seu país, i tot d'una es van acabar la feina, les pintures i els menjars. Sort que aviat vam comprovar que a la barriada de Sarrià era fàcil trobar feina de minyona. Va ser així com després d'una recerca incansable les dues dones van poder col·locar-se a servir.

El panorama havia millorat una mica, però ben aviat noves maltempsades van venir a complicar novament les nostres vides.

Paquita, la mare, vivia encara en el llim dels seus somnis. Pel seu cantó, l'àvia María no es perdia un sol programa de les "señoras" Fortuny i Francis, i comentava amb la filla tots aquells consells radiofònics tan generosos i edificants. D'aquest bombardeig de recomanacions morals, a la meua mare li va venir la idea d'escriure una carta al

seu marit, al qual li va faltar temps per deixar el seu sud nadiu i pujar a trobar-la.

Sense avisar ningú, a mitjanit es va presentar a la finca on la mare feia de minyona. Va trucar a la porta principal amb insistència fins que la mestressa va obrir sobresaltada.

—¿Dónde está mi mujer?... ¡Paquita! ¿No está ahí mi mujer? ¡Que salga! —va cridar com un energumen.

La mestressa, acompanyada pel seu marit, li van dir que se n'anés. Però segons ens va contar la mare ell encara va cridar:

—¡Mañana vengo a por ti! ¡Y prepárate porque te voy a espabilar! ¡Enferma y preñada quiero verte yo! ¡Ya aprenderás tú!...

Joaquín, un autèntic sàdic sense escrúpols, arribava sense un cèn-tim. Disposat a no fer res, que era la seva actitud natural, i a venjar-se de la dona que li pertanyia en exclusiva i que se li havia volgut escapar. Havia viatjat com a polissó a bord d'un vaixell procedent de Màlaga. I, segons la seva versió, arrossegava una tuberculosi provocada per una pallissa que li havia clavat la policia. Sembla que a la mateixa comissaria on el van estomacar va començar a treure sang per la boca, i d'aleshores ençà la seva salut se'n va ressentir i es va veure condemnat a airejar-se a mig pulmó.

Al marge d'això, el meu pare era un subjecte alt, ceptat i de bona presència. Un home tot aparença al qual les tares físiques que havia contret accidentalment li van servir de coartada per a no treballar, ni voler fer-ho.

Així anaven les coses, que la mare, jo i aquell mal home ens vam instal·lar en una pensió del Barri Xinès, molt a prop de la Rambla. Ell va passar a administrar els pocs recursos disponibles, que procedien de les feines escadusseres que la mare realitzava, sempre amb mi al costat, i del reduït, però constant, ajut econòmic de l'àvia, que aleshores ja s'havia independitzat.

Les trobades amb Joaquín en aquell catau sempre van ser terribles, i la por a aquestes trobades un motiu permanent d'angoixa,

fins i tot per a mi, i això que jo no n'era una víctima directa. Joaquín pegava la mare contínuament. I cada cop que ella refusava menjar en el mateix plat que ell, l'amenaçava fins i tot amb objectes punxants.

De manera confusa se m'apareix la mare lligada al llit i maltractada. Anys més tard vaig saber que la va forçar una vegada i una altra fins a deixar ben segellada la seva "vendetta". Un dia aquell mal home va desaparèixer sense dir res, però va deixar la mare malalta de consideració i amb un embaràs molt avançat.

Un cop més vam haver de recórrer a l'àvia María. Aquest cop per compartir una única habitació, un únic llit, i una malaltia i indigència galopants. Enmig d'aquest amuntegament va néixer el meu germà Francisco.

Per evitar-nos el perill del contagi, el metge que atenia la mare li va recomanar que se separés dels seus fills. Però ja era massa tard. El nen també va caure malalt. L'Hospital Clínic i el de Sant Pau els van acollir per separat i ells dos ja no es van tornar a veure mai més.

L'etapa que va venir a continuació va ser d'un gran aclaparament. Anades i vingudes amb l'àvia per acostar-nos a aquells éssers impotents i àvids de contacte que s'enfosaven sense remei. El menut es va anar abandonant fins que no va voler menjar, mentre que la mare es resistia com podia a la separació definitiva. Sabia que l'àvia i jo no teníem res per menjar, i ens guardava la xocolata que li donaven a ella a l'Hospital de Sant Pau.

—¿Qué será de mi niña? —no va parar de barbotejar mentre va poder.

El temps em va portar la resposta.

Va morir tota sola, sense ni tan sols la desitjada companyia de la seva mare. La van enterrar en una fossa comuna de Montjuïc una matinada de febrer de 1951. Tenia vint anys. Només l'àvia la va acompanyar en aquest darrer viatge. No cal dir que el meu pare no hi va anar.

Pocs dies després el meu germanet Francisco va ser donat d'alta.

Morta la mare, l'àvia va voler retornar a Màlaga, la terra d'on procedíem. Què hi fèiem nosaltres, aquí? Era un retorn als orígens, a la recerca del foc sagrat. Però sembla que l'acollida per part dels nostres familiars més directes va ser glaçada. I en Joaquín ja corria darrere d'altres desgraciades desitjos de trencar amb el seu passat.

El retrobament amb ell va ser antològic: l'àvia va sortir al seu pas amb en Francisco en un braç i jo agafada a l'altre. Però ell la va tallar de rel:

—¿A qué habéis venido?

El poder de síntesi d'aquell home era exemplar, i de cap de les maneres no va voler fer-se càrrec dels seus fills. Sense cap altra alternativa al nostre abast vam haver de recórrer a les monges d'una institució de caritat. I un barracó rudimentari va convertir-se en la llar de tres fantasmes sorgits del no-res.

Tractant de subsistir, l'àvia va aconseguir algun ingrés amb la venda d'uns cupons amb els quals sortejava fruita. I el meu germà Francisco i jo l'acompanyàvem en els seus periples per contribuir al negoci. Però aviat va quedar clar que aquella estabilitat tan precària no podia mantenir-se indefinidament.

Per si tot això fos poc, dies després el nostre modest habitacle va ser pastura de les flames. Provocat? Accidental? Vés a saber... El que era evident era que nosaltres no teníem cap importància. Si de cas l'única importància era que érem personatges molestos que provocàvem males consciències.

L'habitacle, mig destruït, encara ens va poder aixoplugar, però les poques coses que teníem es van cremar. I si això era greu, només va ser el preludi d'un fet molt més greu que ens va caure al damunt: pocs dies després el meu germà Francisco, malalt i mal atès, se'ns moria als braços.

Al nostre voltant tot va desaparèixer, i l'àvia es va enfonsar de tristesa. A Màlaga no havíem estat ben rebudes com ella s'hauria es-

perat, per això, ja sense cap lligam familiar, va decidir tornar amb mi a Barcelona.

Un retorn marítim del qual no recordo més detalls que el d'haver romàs a coberta durant tota la travessia, corrent d'un costat a l'altre amb roba folgada i unes botes sorolloses.

Jo encara era molt poc conscient de les coses, i em trobava prou bé com perquè no em dominés la tristesa. Però amb tot i això sovint el record del pare m'omplia d'inquietud i desassossec.

La segona fugida a Barcelona va suposar ja l'exili definitiu. Els primers dies, sense res per menjar ni lloc on dormir, vam haver de suplicar almoïna pels carrers i seure en qualsevol lloc quan ja no podíem més.

Així, als meus quatre anys, vaig acostumar-me a contemplar de nit els anuncis lluminosos de la plaça de Catalunya. Les gallinetes de "míster Avecrem" eren per a mi un espectacle d'encanteri totalment gratuït que s'allargava fins a la matinada. Eren llargues vetllades a la intempèrie, i al final, quan tornava la llum del nou dia, un anar amunt i avall que desentumia els músculs i generava noves expectatives de futur.

En una d'aquestes passejades sense rumb fix, vam anar a parar al Barri Xinès. Just allà l'àvia va trobar encàrrecs de feina remunerada i alguns contactes que ens van permetre accedir a un petit catau situat damunt d'una taverna.

Les estretors ens imposaven una dieta basada en moniatos bullits, que ella preparava d'un dia per l'altre, i col·locava a prou alçada perquè jo no els abastés quan ella no hi era. Però la gana que em cargolava em feia espavilar, perquè sempre aconseguia arribar als moniatos i menjar-me'ls tots, amb la consegüent enrabiada de l'àvia quan tornava a casa. Ara sóc incapaç de menjar-ne cap.

En tot cas, la solitud en les esperes tan llargues donava per a molt, recordo que intentava combatre el silenci llarg i compacte que m'envoltava cantant temes enganxadissos d'Antonio Machín. El so de la

meva pròpia veu apaivagava una mica la por que sentia. Perquè la meva seguretat personal era molt feble.

Recordo que un home d'uns seixanta anys va començar a visitar-me d'amagat. Aprofitava les sortides de l'àvia, i la seva familiaritat amb la casa, per obrir la porta, que estava tancada amb pany i clau, i acostar-se'm amb mirada tranquil·litzadora i paraules afectuoses. Sistemàticament, em treia les calcetes a poc a poc, i amb la mateixa suavitat m'acariciava els genitals, amb els dits amunt i avall, durant un curt espai de temps. Després desapareixia i tornava a tancar amb clau. I jo em quedava temorosa i desconcertada.

L'àvia estava completament enfonsada. No parava de plorar, i la meva presència encara la desconsolava més.

Malgrat el seu escàs bagatge cultural, era totalment refractària a les influències religioses institucionals, tot i que tenia un cert respecte per les imatges. La seva època més fulgurant la va viure en companyia d'un romàntic francès que va arribar a Espanya com a voluntari de les Brigades Internacionals, i que crec que va morir a la guerra. Si més no, ell la va imbuir d'una certa actitud agnòstica i llibertària. Potser va ser aquesta actitud la que li va impedir recórrer abans a la senyora Isabel, una dama d'alta alcúrnia que omplia les seves llargues hores vagaroses en obres de caritat, visitant persones menesteroses en hospitals, asils i altres llocs semblants, per oferir-los suport moral i bons oficis.

En una d'aquestes gestions filantròpiques la senyora Isabel havia conegut la meva mare quan ja estava desnonada, i fins que la mare es va morir hi va mantenir una certa relació.

Crec que, aconsellada per la senyora Isabel, la mare es va convèncer que el millor per a mi era que en tingués cura el Tribunal Tutelar de Menores, ja que no creia que la seva pròpia mare pogués donar-me l'educació que em convenia.

A partir de les passes que devia fer la senyora Isabel, les hosts del Tribunal van començar a moure's, i després d'uns templetjos formals, en els quals no van manifestar cap atenció cap a mi, van concloure que, pensant en el meu benefici, calia separar-me de l'àvia.

Reclusió

El carrer era molt costerut i el tros a recórrer massa llarg per a les meves forces. L'àvia em va ajudar a fer el trajecte arrossegant-me fins a una porteta tancada. No podia imaginar-me que si em seria facilíssim entrar-hi, em seria extremadament difícil sortir-ne.

Amb prou feines havia recuperat l'alè que ens van obrir i ens van conduir a un ample despatx. El lloc em va inquietar. Ens havíem d'esperar i ho vam fer a la nostra manera: l'àvia arrepapada en una butaca i jo, a terra, tal com solia fer.

Al cap d'una estona va entrar una vella petita i rabassuda, era la directora i màxima jerarquia del centre d'acollida i educació de nenes desvalgudes Escuela Nuestra Señora del Coll.

Amb una correcció que fins i tot semblava amabilitat, la dona es va afanyar a prendre'm la filiació.

—¡Qué niña más guapa! —va exclamar d'una manera mecànica.

Tot d'una em vaig adonar de la presència d'altres dones, però, em canvi, ja no vaig veure l'àvia. No entenia el que passava. Aleshores em van acompanyar fora del despatx, i sense previ avís em van treure la roba que duia i em van ficar sota una dutxa.

L'aigua era tan gelada que em pensava que em moria, i vaig arrencar a córrer aterrorada. Però em van empaitar i de la por de veure'm acorralada, i sense poder controlar-me, em vaig orinar i defecar al damunt. Aquest cop per la força i sense cap contemplació, em van tornar a posar sota l'aigua freda.

Els primers dies de reclusió se'm van fer inacabables, com un malson que no em deixava viure. L'angoixa em va fer perdre la gana. Inútilment cridava la meva àvia, i m'agafava fort a les cames de qualsevol nena grandeta amb l'esperança secreta de ser acollida als seus braços. A falta d'altres recursos vaig plorar desconsolada durant una setmana, fins que l'esgotament va ser més fort que l'enyorança i vaig deixar de plorar.

L'instint de conservació va anar ofegant-me els sentiments i la necessitat de supervivència em va anar distanciant cada cop més del meu passat recent. Aviat vaig comprendre que la meva situació no tenia retorn, i d'altres enemics encara més terribles que la gana o la melangia no van trigar a ensenyar-me les dents.

El tracte que rebíem en el centre per part dels qui el dirigien era dur, arbitrari i despietat. A més, la humiliació i la força bruta havien creat escola, i moltes de les internes ja veteranes acomplien de bon grat les tasques repressives a les quals elles mateixes estaven sotmeses. Hi imperava un clima de crispació, una orgia histèrica de renys i crits. Tot era espectacular en les formes i maneres de fer.

Ja d'entrada la meva petitesa va haver d'enfrontar-se amb la grandària del recinte. Al poc temps d'haver-hi ingressat em vaig perdre pel bosc que envoltava la casa. Recordo un fred intens, molta por i un gran cansament. Caminava amunt i avall, plorant i cridant fins a perdre totalment el sentit de l'orientació. Fins que vaig retrobar la casa.

A l'interior de l'edifici no aconseguia accionar cap interruptor, l'estat en què es trobava la instal·lació elèctrica era deplorable, i els meus primers intents per il·luminar habitacions em van produir fortes enrampades.

Les nits se'm feien interminables, amb els dormitoris de sostres altíssims en la més negra foscor. La por a les tenebres s'unia a la por a les enrampades de l'electricitat mal canalitzada, i això m'impedia d'anar als lavabos, si és que era conscient que en tenia necessitat. Perquè de vegades m'acabava orinant a sobre.

La institutriu Doña Juanita era especialment temuda en aquesta qüestió dels orins. Les seves reaccions davant d'aquests casos eren de gran virulència. Començava a grans crits: “¡Puerca! ¡Meona asquerosa! Cerda! ¡Guarra! ¡Ya te enseñaré yo a ti...!” , mentre les seves faccions s'endurien de manera terrible. Aleshores agafava pel coll la nena en qüestió i li fregava rabiosament la cara amb el primer llençol mullat que trobava fins que els braços se li cansaven i a la víctima li fallava la respiració. Sense donar-li treva li introduïa la cara, mirant enlaire, sota l'aixeta i feia rajar l'aigua amb la màxima pressió, mentre li engaltava un reguitzell de bufetades que la deixaven baldada físicament i moral.

L'espectacle era depriment, els gemecs de la culpable quedaven ofegats pels udols frenètics que feia la vella. Les altres nenes ens ho miràvem atemorides i en acabar la tortura ens acostàvem a l'altra, solidàries:

—¿Te ha hecho mucho daño?

A partir d'una edat que consideraven avançada el càstig es completava amb una perllongada humiliació: les “pixaneres” havien de romandre un dia sencer amb el llençol mullat i pudent enrotllat al cap com si fos un turbant, i ser l'escarni d'altres nenes més afortunades, i més cruels.

Doña Juanita demostrava una autèntica passió en aquests càstigs, però si en algun cas no s'hi fixava prou, altres internes s'afanyaven a substituir-la amb la mateixa vocació, sempre davant la presència d'espectadores de tota mena i de voluntat diversa.

Davant d'aquests càstigs, jo intentava dissimular les meves pifarades nocturnes intentant assecar la mullena amb l'escalfor del cos. Algunes vegades me'n sortia, però no podia evitar el progressiu encarbonament dels llençols i els seus cada cop més intensos tons groguencs, ja que els llençols, estiguessin pixats o no, només ens els canviaven un cop al mes.

Les internes que patíem més d'aquest problema, gairebé totes nenes molt petites, compartíem una habitació coneguda com la de les

“pipineres”, que feia una pudor insuportable. Però mai no vam tenir cap tipus d’assistència mèdica que pogués ajudar-nos a solucionar el problema.

A l’internat s’utilitzaven mètodes dràstics, per exemple, et podien rapar el cabell només pel davant, per humiliar-te. I nosaltres ens sentíem soles, tristes i desemparades. Només volíem ser grans per sortir d’aquell infern.

Amb els anys he arribat a la conclusió que aquell lloc era un camp de concentració infantil.